

SSENARIY ASOSIDA ROL-O'YIN VA MASHG'ULOTLAR ORQALI TILGA O'RGATISH

Termiz davlat pedagogika instituti o'qituvchisi

Hayitova Sanobar Poyonovna

Termiz davlat pedagogika instituti

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi talabasi

Eshdavlatova Muslima Umidjon qizi

Annotasiya

Ushbu maqolada ssenariy asosida tashkil etilgan rol-o'yin mashg'ulotlarining bolalarni tilga o'rgatishdagi samaradorligi yoritiladi. Rol-o'yinlar orqali til o'rganishda faol ishtirok, kommunikativ vaziyatlarni modellash, og'zaki nutqni rivojlantirish hamda lug'at boyligini oshirish imkoniyatlari tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida pedagogik va psixologik manbalarga tayangan holda ssenariyli mashg'ulotlarning metodik afzalliklari, ularning yosh xususiyatlariga mos jihatlari hamda real o'quv jarayonida qo'llash texnologiyalari ko'rsatib beriladi. Maqola natijalari ssenariy va rol-o'yinlardan foydalanish bolalarning muloqotga kirishish ko'nikmalarini kuchaytirishi, nutqiy faolligini oshirishi va tilni tabiiy sharoitda egallashiga yordam berishini tasdiqlaydi.

Kalit so'zlar: ssenariy asosida o'qitish, rol-o'yin texnologiyasi, tilga o'rgatish, kommunikativ yondashuv, interfaol metodlar, muloqot ko'nikmalari, nutqiy rivojlanish, til kompetensiyasi, o'quv jarayoni, ijodkorlik, motivatsiya, ssenariyli mashg'ulotlar, dramatisatsiya, o'yin metodlari, maktabgacha ta'lim.

ANNOTATION

This article highlights the effectiveness of scenario-based role-play activities in teaching children a new language. It analyzes the opportunities created by role-playing for active participation, modeling communicative situations, developing oral speech, and expanding vocabulary. The study relies on pedagogical and psychological sources to reveal the methodological advantages of scenario-based activities, their appropriateness to children's age characteristics, and their practical application in the real educational process.

The findings confirm that the use of scenarios and role-plays strengthens children's communication skills, increases their speech activity, and helps them acquire the language in a natural environment.

Keywords: scenario-based teaching, role-play technology, language instruction, communicative approach, interactive methods, communication skills, speech development, language competence, learning process, creativity, motivation, scenario-based activities, dramatization, play methods, preschool education.

Ssenariy (italyancha: scenario) — 1) pyesa mazmunining qisqa bayoni, improvizatsiya teatri, tomoshasi, balet spektakllari, ommaviy tomosha va boshqa o'yinlar yaratiladigan syujet tuzilishi; 2) kino san'ati va televideniye vositalari yordamida gavdalantirib ko'rsatishga mo'ljallangan adabiy asar.

Bugungi axborot asrida bir necha tillarni bilish insonning jamiyatdagi o'rnini belgilovchi muhim omillardan biriga aylanib bormoqda. Ammo tilni o'rganish jarayoni ayniqsa maktabgacha yoshdagi bolalarda faqat darsliklar, qoidalar yoki yodlash usullari orqali emas, balki o'yin, qiziqish va hayotiy tajriba bilan uyg'unlashgan holda samarali bo'ladi. Shu sababli, ssenariy asosida tashkil etilgan rol-o'yin mashg'ulotlari tilga o'rgatishda eng ta'sirchan va tabiiy metodlardan biri hisoblanadi. Rol-o'yin — bu bolaning ichki dunyosiga eng yaqin, eng tabiiy faoliyat turi. Bola rolga kirar ekan, u o'zining tasavvur olamiga sho'ng'iydi, yangi vaziyatlarda muloqot qilishni, so'z tanlashni, o'z fikrini ifodalashni o'rganadi. Ssenariy esa ushbu o'yin jarayoniga tartib, mazmun va maqsad bag'ishlaydi. Har bir ssenariy – bu kichik sahna, undagi har bir rol – til o'rgatishning tirik vositasi.

Bola hayotiga juda yaqin, qiziqarli va tabiiy faoliyat turi bo'lib, aynan o'yin orqali bola o'zini erkin his qiladi, muloqotga kirishadi va faol harakat qiladi. Til o'rganish ham aynan shu jarayonlarda eng samarali kechadi. Ssenariy asosida tuzilgan mashg'ulotlar bola oldiga ma'lum vaziyatni tasavvur qilish, unda rol bajarish, suhbat qurish, savol-javob qilish kabi vazifalarni qo'yadi. Natijada, o'quvchi tilni faqat tinglovchi emas, balki faol ishtirokchi, ijodkor shaxs sifatida o'zlashtiradi. Bunday mashg'ulotlarning eng katta afzalligi — tilni tabiatiga mos holda, real hayotiy vaziyatlarda qo'llash imkoniyati yaratilishidir. Masalan, “Do'konda xarid qilish”, “Shifokor qabulida”, “Mehmon kutish”,

“Sayohatga tayyorgarlik” kabi ssenariylar bolalarda muloqot ko‘nikmalarini rivojlantiradi. Bu jarayon ularni faqat yangi so‘zlarni ishlatishga emas, balki o‘z fikrini mustaqil ifodalashga undaydi.

Til o‘rgatishda ssenariy asosidagi mashg‘ulotlarning asosiy afzalligi shundaki, ular sun‘iy, zerikarli mashqlarni emas, balki haqiqiy hayotga o‘xshash vaziyatlarni yaratadi. Masalan, “Do‘konda xarid”, “Mehmon kutish”, “Shifokor qabulida”, “Kafe buyurtmasi”, “Hayvonot bog‘ida suhbat” kabi o‘yinlar bola tasavvuridagi real hayotning til orqali aks etishidir. Bola shu vaziyatga mos ravishda savollar beradi, gapiradi, javob qaytaradi, so‘z topadi — eng muhimi, tilni ishlatadi. Tilning o‘zi esa faoliyat davomida egallanadigan jarayondir. Bola ssenariy asosida o‘ynar ekan, unda nutqiy qiziqish uyg‘onadi, lug‘ati kengayadi, grammatik shakllar tabiiy holda yodda qoladi. Ayniqsa, maktabgacha yoshda muloqot qilishga bo‘lgan ehtiyoj yuqori bo‘lgani sababli, rol-o‘yin unga til orqali o‘zini namoyon qilish imkonini beradi. Bu jarayon bolaning o‘ziga bo‘lgan ishonchini mustahkamlaydi, ijtimoiy ko‘nikmalarini kengaytiradi.

Ssenariy asosidagi mashg‘ulotlar nafaqat til o‘rgatadi, balki bolalarda ijodkorlikni, tashabbuskorlikni, mustaqil fikrlashni ham rivojlantiradi. Har bir o‘yin davomida bola o‘z roli doirasida qaror qabul qiladi, vaziyatdan kelib chiqib gap tuzadi, harakat qilishni o‘rganadi. Bu esa uni nafaqat yaxshi til egasiga, balki faol shaxsga aylantiradi.

Pedagog uchun esa ssenariyli darslar – bu bir tomondan rejalashtirilgan, ikkinchi tomondan ijodiy yondashuvni talab qiladigan murakkab, ammo juda samarali jarayon. O‘qituvchi vaziyatni yaratishi, rollarni taqsimlashi, bolalarning yosh darajasiga mos ssenariy tuzishi va mashg‘ulotni jonli tarzda boshqarishi kerak. Ammo natija bunga arziydi: o‘quvchilar darsga ishtiyoq bilan kiradi, faol ishtirok etadi va tilni o‘ynab-o‘ynab o‘rganadi.

Xulosa qilib aytganda, ssenariy asosida rol-o‘yin va mashg‘ulotlar orqali tilga o‘rgatish hozirgi zamon ta’limining eng samarali, eng tabiiy va eng qiziqarli metodlaridan biridir. U bolaga tilni majburlab emas, balki hayotiy vaziyatlarda qo‘llash orqali o‘rgatadi. Shuning uchun ham mazkur yondashuv kelajakda zamonaviy, erkin fikrlaydigan, kommunikativ ko‘nikmalarga ega, bir nechta tillarda bimalol muloqot qila oladigan

yoshlarni tarbiyalashda beqiyos ahamiyatga ega. Ssenariy asosida rol-o'yin va mashg'ulotlar orqali tilga o'rgatish zamonaviy pedagogikaning eng samarali, faol va innovatsion yondashuvlaridan biri ekanini mazkur maqola davomida ko'rib chiqdik. Ushbu metodning ustunligi shundaki, u o'quv jarayonini sun'iy nazariy mashqlardan real hayotga yaqin bo'lgan tabiiy muloqot maydoniga aylantiradi. Rol-o'yinlar orqali bola o'rgatilayotgan tilni faqat eshitib yoki takrorlab emas, balki amalda qo'llash, vaziyatga moslashtirish va muloqotda foydalanish imkoniga ega bo'ladi. Bu esa til o'rganish jarayonining eng asosiy maqsadi — kommunikativ kompetensiyaning shakllanishiga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abdullayeva, Q., & Yo'ldosheva, D. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. – Toshkent: Tafakkur, 2020.
2. G'ulomova, X. Maktabgacha yoshdagi bolalar nutqini rivojlantirish metodikasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Mahmudova, M. Interfaol metodlar va ularning ta'lim jarayonidagi roli. – Toshkent: Innovatsiya-Ziyo, 2021.
4. Vygotsky, L. S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. – Cambridge: Harvard University Press, 1978.
5. Piaget, J. The Language and Thought of the Child. – New York: Harcourt Brace, 1959.
6. Brown, H. D. Principles of Language Learning and Teaching. – New York: Longman, 2014.
7. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. Approaches and Methods in Language Teaching. – Cambridge: Cambridge University Press, 2014.
8. Harmer, J. The Practice of English Language Teaching. – London: Pearson Education, 2015.
9. Cameron, L. Teaching Languages to Young Learners. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001.
10. Slavin, R. E. Educational Psychology: Theory and Practice. – Boston: Allyn & Bacon, 2018.